

lizaciju haosa, neodređenosti i nerazvijenosti koja se prepoznaje o diskursu o paganstvu i to u okvirima samog hrišćanstva kao religije Zapada".

Poglavlje naslovljeno *Internalizacija predstava o "nama" i "drugima"* posvećeno je usvajanju stereotipnih predstava, koje je najvidljivije na konstruktima karaktera, veoma popularnim u onom vremenu. Slike "tipičnog Srbina", onakvog kakav je ustrojen u okvirima balkanističkog diskursa i predstavljen u međuratnim putopisima, autorka pronalazi u tekstovima nekih od vodećih autora onog vremena (i dalje veoma aktuelnih u srpskoj javnosti), poput vladike Nikolaja Velimirovića, Vladimira Dvornikovića i Jovana Cvijića. Lazarević Radak izdvaja "unutrašnju" slike Srbije kao raskršća ili mosta koje još jednom ukazuju na "liminalnost kao idejni projekat Okcidenta koji se intenzivno retorički i praktično-politički eksploatiše i danas".

Graničnost Balkana, koja se nalazi u osnovi gotovo svih izdvojenih stereotipnih predstava, dobila je zasebno poglavlje. U njemu autorka govori o simboličkim aspektima graničnosti, a zatim izdvaja činioce koji su doprineli tome da Srbija ostane u okvirima balkanističkog diskursa i očuva liminalni status. Balkan kao međuprostor potvrđivao je (već poljuljanu) veru u postojanje granice, istovremeno dobijajući ulogu utočišta za svaki od dva sveta. Konačno popularnosti stereotipa doprinela je i dobra recepcija "iznutra" gde je negovan politički mit o kulturnoj i nacionalnoj izmeštenosti "iznad" dva sveta.

Na samom kraju, poredeći stereotipne slike koje se javljaju u međuratnom periodu sa onima koje im vremenski prethode i slede, autorka nas podseća na aktuelnost pitanja (ne)pripadanja Evropi i odnosa javnosti Srbije prema Evropi u kontekstu aktuelnih "evroatlanskih" integracija, sa

Evropskom Unijom kao političkom strukturom poistovećenom sa Evropom.

Zahvaljujući širini i aktuelnosti teme, ali i njenom temeljnom naučnom istraživanju, zasnovanom na relevantnim teorijskim konceptima koje prati besprekoran stil, knjiga *Na granicama orijenta* Sanje Lazarević Radak, zavređuje pažnju svih onih koji su zainteresovani za balkanologiju, antropologiju, istoriju, postkolonijalne studije i putopisnu književnost.

Vladimir V. Mihajlović

Arheologija kao teorija i društvena praksa

Александар Палавестра, 2011. *Културни контексти археологије. Филозофски факултет: Београд, 315 стр.*

Arheologija u našoj sredini ima istoriju dugu više od jednog veka, bogatu nalazima i građom koji su nesumnjivo značajni u evropskom, pa čak i svetskom kontekstu. Na drugoj strani, teorijsko promišljanje osnova discipline nikada nije predstavljalo najživlju oblast arheološkog delanja u Srbiji. Upravo objavljena knjiga Aleksandra Palavestre *Kulturni konteksti arheologije*, utemeljen, izvrsno napisan vodič kroz složenu, dinamičnu i izuzetno značajnu arenu kritičke istorije arheološke teorije i prakse, neophodan je i veoma značajan doprinos arheološkoj literaturi na srpskom jeziku, jer pruža osnov na kojem je moguće graditi nov pristup disciplini u našoj stručnoj zajednici.

Od sredine XX veka do danas arheologija kao akademska disciplina i istraživačka praksa, pretrpela je dve korenite promene paradigme: šezdesetih godina, posebno u anglo-američkoj sredini, artikulisan je naglašeno pozitivistički pristup izučavanju prošlosti na osnovu materijalnih tragova, po metodu i osnovnim po-

stulatima veoma blizak prirodnim naukama. Drugo značajno uporište ovog pravca arheološkog mišljenja je neo-evolucionistička struja u socijalnoj antropologiji. Tokom osamdesetih ovaj pravac arheološkog mišljenja podvrgnut je oštroj kritici, u okviru koje je posebno naglašeno pitanje savremenog društvenog i političkog konteksta istraživanja. Implikacije ovih veoma burnih *teorijskih* debata su dalekosežne, prevazilazeći apstraktne okvire i oblikujući najneposrednije aspekte arheološke *prakse*, kao što su način organizovanja terenskog rada, zaštita spomenika kulture, izlagačka delatnost muzeja, zastupljenost stručnjaka u relevantnim javnim službama i sferama odlučivanja. U srpskoj arheologiji, međutim, teorija i praksa discipline ostale su sasvim inertne u odnosu na ova suštinska preispitivanja. Posledice su brojne i raznovrsne, uključujući i slabu i neadekvatnu vidljivost struke na javnoj sceni i podložnost dnevno-političkim zloupotrebama. Stoga je štivo koje nadoknađuje niz izgubljenih koraka u srpskoj arheologiji nezaobilazan preduslov opstanka discipline i punog preuzimanja društvene uloge koja je njen *raison d'être*.

Knjiga Aleksandra Palavestre veoma je kompetentan i mudro odmeren prikaz ključnih mena u razvoju arheologije kao akademske discipline u odnosu na njeno okruženje. Kroz čitav tekst autor hrabro i utemeljeno otvara suštinska pitanja u istraživanju kulture čoveka, nudeći pouzdane i jezgrovite prikaze različitih teorijskih stanovišta, koja su manje ili više eksplicitno uticala na pravce arheološkog mišljenja. Posebna pažnja posvećena je načinima na koje su antropološke teorije imale odraza u bazičnim arheološkim konceptima, počevši od pojmova *evolucije, kulture i društva, socijalizacije i kulturne raznolikosti, do razmene, pola/roda, postmodernizma*. Autor veoma

kompetentno razlaže složene odnose između dvaju disciplina, sa oštrim okom za najšire okolnosti pod kojima su se odvijali i dalje se odvijaju preplitanja i uzajamni uticaji arheološkog i antropološkog pristupa izučavanju kulture čoveka.

Struktura ove knjige dosledno i primereno prati njenu namenu: uvođenje relevantnih koncepata i debata u srpsku arheološku literaturu. Pisan sa pozicija suštinskog poznavanja i razumevanja svih relevantnih koncepata, tekst se odlikuje lakoćom koja nikada ne vodi u opasno pojednostavljivanje i osiromašenje. Obimni bibliografski eseji koji prate svako poglavlje potvrđuju da je tekst zasnovan na temeljnom poznavanju problema kojima pristupa. Objašnjenja pojedinih pojmova pružaju dragocene smernice manje upućenom čitaocu. U isto vreme, stručnjake iskusnije sa ovakvom vrstom teksta, autor poziva na utemeljene i veoma plodonosne debate. Elegantno duhovit ton kojim je opervažen rukopis pretiče važna i složena pitanja i rasprave u tekst koji se čita sa užitkom. Knjiga Aleksandra Palavestre *Kulturni konteksti arheologije* tako na izvrstan način uvodi u srpsku arheologiju pouzdanu bazu na kojoj valja graditi opsežan projekat uključivanja u aktuelne tokove discipline. Raznolikost teorijskih pristupa, koja odlikuje trenutno stanje arheologije u evropskim i svetskim okvirima i koja je veoma pregledno predstavljena u ovoj knjizi, otvara mnoge puteve obogaćivanja arheološke prakse u Srbiji nizom pristupa i teorijsko-metodoloških mogućnosti koje će adekvatno predstaviti našu baštinu na širokoj međunarodnoj sceni.

Staša Babić